

Eric Ambukita

Wyższa Szkoła Bankowa w Poznaniu

e-mail: ambukitaeric@yahoo.fr

WYMIANA HANDLOWA FRANCJI Z KRAJAMI AFRYKI ZE SZCZEGÓLNYM UWZGLĘDNIENIEM AFRYKI SUBSAHARYJSKIEJ

FRENCH TRADE WITH AFRICAN COUNTRIES WITH A SPECIAL EMPHASIS ON SUB-SAHARAN AFRICA

DOI: 10.15611/e21.2016.3.07

JEL Classification: F31

Streszczenie: Wymiana handlowa stanowi jedną z kluczowych form współpracy różnych krajów, a handel zagraniczny może mieć wpływ na rozwój gospodarczy kraju w zależności od tego, czy jest to kraj rozwinięty, czy zacofany. Oddziałuje on zarówno na tempo wzrostu gospodarczego, jak i na pozycję konkurencyjną gospodarki narodowej, w zależności od natury produktów stanowiących podstawę eksportu i importu, jak również od przyjętej polityki gospodarczej, a także od zmian w zagranicznym otoczeniu gospodarczym danego kraju. W artykule dokonano analizy francuskiego handlu zagranicznego z Afryką. W tym celu przedstawiono wartość eksportu i importu oraz udział wartości obrotów handlowych Francji w obrotach gospodarki Afryki Subsaharyjskiej. Są to głównie kraje o niskim poziomie rozwoju sił wytwórczych. Wymiana zagraniczna stwarza im szanse szybkiego uprzemysłowienia, podwyższenia standardu życiowego mieszkańców i podniesienia ich rangi na arenie międzynarodowej. Głównym celem niniejszego artykułu jest próba analizy handlu zagranicznego Francji z krajami Afryki – szczególnie eksportu i importu towarów i usług w ostatnich latach.

Słowa kluczowe: Francja, Afryka, wymiana handlowa, eksport, import.

Summary: Trade is one of the key forms of cooperation between different countries and foreign trade may have an impact on the economic development of the country depending on whether the country is developed or underdeveloped. It affects both economic growth and the competitive position of the national economy, depending on the nature of the products on which the export and import is targeted, as well as the adopted economic policy and changes in the foreign economic environment of the country. The article analyzes French trade with Africa. For this purpose, the value of exports and imports and the share of French trade in the economy of sub-Saharan Africa were considered. These are mainly countries with a low level of development of their productive forces. Foreign exchange creates opportunities for rapid industrialization, increasing the standard of living of residents and raising their rank in the international arena. The main objective of this paper is to analyze the foreign trade of

France and African countries – in particular the export and import of goods and services in recent years.

Keywords: France, Africa, trade, export, import.

1. Wstęp

Handel zagraniczny jest jednym z najważniejszych czynników wzrostu gospodarczego kraju. Stosunki gospodarcze pomiędzy Francją i Afryką charakteryzuje różnorodność czynników związanych z rozwojem ekonomicznym każdej ze stron oraz przeszłością kolonialną i postkolonialną. Owe relacje aktualnie mają luźniejszy charakter w związku z marginalizacją gospodarczą Afryki i konkurencją ze strony nowych potęg z krajów BRICS (Brazylia, Rosja, Indie, Chiny oraz Republika Południowej Afryki), a także zwróceniem się Francji w stronę Europy oraz innych obszarów świata. Jednocześnie Francja odgrywa w Afryce istotną rolę poprzez swoją obecność o charakterze militarnym i kulturowym, sytuację geopolityczną, jak również prowadzone interesy gospodarcze. Obserwuje się również pewne oddzielenie interesów gospodarczych od kwestii geopolitycznych z czasów kolonialnych z dominującym kapitalizmem gospodarki rentierów objętym ochroną, podczas gdy kapitalizm dynamiczny rozwijał się gdzie indziej [Hugon 2009, s. 25]. W niniejszym artykule dokonano analizy francuskiego handlu zagranicznego z krajami Afryki, przedstawione zostały wartości odnoszące się do eksportu i importu oraz udział Francji w rynkach afrykańskich. Ponadto dokonano także analizy polityki gospodarczej prowadzonej przez Francję dla krajów Afryki oraz przegląd stosunków gospodarczych pomiędzy Francją a Afryką od 11 września 2001 r. W treści artykułu przedstawiono również kilka założeń niezbędnych do ustanowienia stabilnej i długoterminowej francuskiej strategii gospodarczej, korzystnej dla obu stron. Metodą badawczą zastosowaną w artykule jest analiza danych statystycznych, a także metoda opisowa. Niniejszy artykuł stanowi rozszerzenie wcześniejszych badań autora poświęconych współpracy gospodarczej Francji i Afryki. W związku z powyższym oraz ze względu na skąpy materiał empiryczny, a także ograniczoną objętość artykułu analiza obejmuje tylko eksport i import towarów w latach 2013-2014. W artykule wykorzystano głównie dane statystyczne publikowane przez Główny Urząd Statystyczny Francji, francuski Urząd Celny oraz Bank Światowy.

2. Polityka gospodarcza Francji na kontynencie afrykańskim

Mimo iż Francja prowadzi intensywną politykę gospodarczą na kontynencie afrykańskim, zarówno na poziomie dwustronnych stosunków międzynarodowych, jak i na szczeblu europejskim, nie można powiedzieć, że prowadzona przez nią aktualnie strategia ekonomiczna w stosunku do Afryki ma całościowy i dokładnie określony

charakter. W okresie zimnej wojny polityka gospodarcza Francji na terenie Afryki Subsaharyjskiej odzwierciedlała, zgodnie z tradycją gaullistowską, znaczenie geopolityczne, jakie Paryż nadał temu obszarowi [Agence Française de Développement s. 15]. Obawiając się przeciągnięcia krajów afrykańskich na stronę sowiecką lub amerykańską, Francja oferowała krajom Afryki francuskojęzycznej pomoc oraz wsparcie budżetowe.

Upadek muru berlińskiego w listopadzie 1989 r., obok takich zdarzeń, jak rozszerzenie Unii Europejskiej i przyspieszenie procesu globalizacji, doprowadził do pogorszenia sytuacji geopolitycznej Afryki oraz pewnej normalizacji stosunków między Francją i Afryką. Globalizacja oraz regionalizacja Afryki stanowią zakończenie procesu dekolonizacji. Polityka handlowa prowadzona aktualnie przez Francję znacznie różni się od polityki prowadzonej w ciągu pierwszych dziesięcioleci procesu dekolonizacji. Obecna francuska polityka gospodarcza dotycząca kontynentu afrykańskiego może być rozpatrywana w wymiarze dwustronnym, na szczeblu europejskim oraz w wymiarze współpracy wielostronnej. W przypadku współpracy dwustronnej Francja utrzymuje ze swoimi partnerami bezpośrednie stosunki w zakresie migracji ludności, energetyki oraz finansów (oficjalna pomoc rozwojowa – fr. *Aide Publique au Développement*, APD) [Rohan 2011, s. 36]. Jednakże Unia Europejska jest w trakcie podejmowania coraz większej liczby inicjatyw w tej dziedzinie. Polityka handlowa *sensu stricto*, a szczególnie negocjacje dotyczące otwierania rynków, prowadzona jest wyłącznie na szczeblu UE. Komisja Europejska podjęła negocjacje w imieniu Francji odnośnie do dostępu do rynków afrykańskich w wymiarze wielostronnym w ramach Światowej Organizacji Handlu (*Organisation Mondiale du Commerce* – OMC). Dąży również do zawierania umów dwustronnych lub międzyregionalnych zwanych „Umowami o partnerstwie gospodarczym” (fr. *Accords de Partenariats Economique* – APE) z państwami AKP (Afryka, Karaiby, region Pacyfiku) [Dreyer 2011]. Inicjatywa „Wszystko oprócz broni”, podjęta w czasie, gdy Pascal Lamy pełnił funkcję komisarza do spraw handlu zagranicznego, gwarantuje preferencyjny dostęp do rynków Unii Europejskiej artykułom eksportowym pochodzącym z krajów najbiedniejszych, czyli w dużej mierze z kontynentu afrykańskiego. Klasyczne porozumienie o wolnym handlu obowiązuje w stosunkach handlowych z Afryką Subsaharyjską. Jeśli chodzi o Afrykę Północną – nowa polityka sąsiedztwa UE przejmuje kierunek polityki ukształtowanej poprzez proces barceloński z lat 90¹. Z niektórymi krajami Afryki Północnej (Maroko, Tunezja i Egipt) zawarto umowy o wolnym handlu. Francja odgrywa szczególną rolę w prowadzonej w ten sposób polityce.

---

¹ Proces barceloński został zainicjowany w 1995 r. przez 27 państw: 15 członków Unii Europejskiej oraz 12 nieczłonkowskich krajów śródziemnomorskich (Maroko, Algieria, Tunezja, Egipt, Izrael, Autonomia Palestyńska, Liban, Jordania, Syria, Turcja). Przyjęta 28 listopada tegoż roku „Deklaracja barcelońska oraz Program roboczy przewidywały trzy „koszyki” współpracy, a mianowicie: kwestie polityczne i bezpieczeństwo, gospodarkę i finanse oraz partnerstwo społeczne, kulturalne i humanitarne.

3. Przegląd stosunków gospodarczych między Francją a Afryką

Od czasu wydarzeń, jakie miały miejsce 11 września 2001 r., Afryka wydaje się być mniej marginalizowana – liczne konflikty, zagrożenie terrorystyczne, rosnąca obecność Stanów Zjednoczonych i Chin, kwestie dotyczące ropy naftowej nadały większego znaczenia kontynentowi afrykańskiemu [UNCTAD et UNIDO 2011]. Od dwudziestu lat Afryka widzi, jak zmniejsza się jej rola we francuskim handlu zagranicznym; dotyczy to głównie Afryki francuskojęzycznej, historycznego partnera francuskiego kapitalizmu [Durieux 2013]. Francja pozostaje największym dostawcą na kontynencie afrykańskim, patrząc całościowo, ale jako partner zajmuje drugą pozycję z 15-procentowym importem z kontynentu i 10-procentowym eksportem (50 mld USD w 2005 r.) [Institut National... 2014, s. 11-12]. Porównując, należy wskazać, że Stany Zjednoczone tego samego roku uzyskały wynik 7,5% w imporcie oraz 21% w eksporcie, licząc dla całego kontynentu afrykańskiego (70 mld USD, eksport i import). Łączna wartość obrotów handlu zagranicznego strefy franka² (strefa walutowa, do której należą kraje CEMAC) z Francją spadła do zaledwie 1,0% w 2006 r., przy czym Francja wchłonęła około jednej czwartej eksportu strefy. Udział Afryki (łącznie z krajami Maghrebu) w wywozie francuskich produktów zmniejszył się z 8,7% w 1970 r. do 5,6% w 2006 r., podczas gdy import z kontynentu afrykańskiego do Francji wyniósł 4,5% [Institut National... 2014, s. 11-12].

Jednakże te stosunki handlowe mają charakter asymetryczny – Unia Europejska (UE) pozostaje głównym partnerem handlowym kontynentu afrykańskiego. Według Komisji Europejskiej Unia Europejska wchłonęła w 2010 r. 35% afrykańskiego eksportu, natomiast Afryka tylko 9,3% eksportu europejskiego [Ressources statistiques... 2012]. Jednak biorąc pod uwagę, iż w 2006 r. dane te wynosiły odpowiednio 40,6% i 8,0%, można zaobserwować znaczne przywrócenie równowagi w tym zakresie. Francja odnotowuje dodatni bilans handlowy w wysokości 3,2 mld euro w wymianie handlowej z państwami kontynentu afrykańskiego [Ressources statistiques... 2012, s. 15]. Działalność handlowa Francji skoncentrowana jest na małej liczbie krajów.

Republika Południowej Afryki (RPA) w Afryce Subsaharyjskiej (ASS) wydaje się ważnym partnerem handlowym: przyjmuje eksportowane przez Francję produkty o wartości 1,9 mld euro w 2014 r. Francuski eksport na rynki Afryki Północnej stanowi prawie połowę wartości towarów eksportowanych przez Francję na kontynent afrykański. Francuskie towary i usługi zakupione w 2009 r. przez Algierię,

² Strefa franka obejmuje 14 krajów w Afryce Subsaharyjskiej, Komory i Francję. Członkami strefy franka są: Benin, Burkina Faso, Wybrzeże Kości Słoniowej, Gwinea Bissau, Mali, Niger, Senegal, Togo, stanowiące Unię Gospodarczą i Walutową Afryki Zachodniej (WAEMU), której wspólnym bankiem centralnym jest Bank Centralny Państw Afryki Zachodniej (BCEAO), oraz Kamerun, Republika Środkowej Afryki, Kongo, Gabon, Gwinea Równikowa i Czad, stanowiące Wspólnotę Gospodarczą i Walutową Afryki Środkowej (CEMAC) ze wspólnym bankiem centralnym – Bankiem Państw Afryki Środkowej (BEAC).

Maroko oraz Tunezję osiągnęły wysokość 11,6 mld euro [Douanes 2010]. Należy zaznaczyć również, iż ponad 76% europejskiego eksportu do Afryki dotyczy produktów o wysokiej wartości dodanej, takich jak maszyny, sprzęt transportowy, wyroby przemysłowe oraz produkty farmaceutyczne. Ponadto charakter stosunków handlowych wynika w dużym stopniu z dostępu do zasobów złóż węglowodorów oraz surowców mineralnych. Według Międzynarodowej Agencji Energetycznej głównymi dostawcami ropy naftowej do Francji, spośród państw Afryki Subsaharyjskiej, są Angola, Nigeria i Kongo. Libia (do 2010 r.) odpowiada za ponad 50% przywozu ropy naftowej do UE [Banque Mondiale 2012].

Odnosnie do eksportu Francja może liczyć na kraje Maghrebu oraz Afryki Subsaharyjskiej, z którymi łączy ją wspólne elementy historii i kultury. Państwa te reprezentują 10,8% francuskiego eksportu, czyli odpowiednio 15,4 mld i 8,0 mld euro, biorąc pod uwagę łączną wartość eksportu Francji ze wzrostem rzędu 14,1% dla Afryki Subsaharyjskiej i 12,6% dla Maghrebu. Sektory gospodarki, które najbardziej interesują te kraje, to energetyka, przemysł motoryzacyjny, jak również infrastruktura, czyli dziedziny, w których Francja ma *know-how* cieszące się międzynarodowym uznaniem. Stąd też obecność na tym obszarze dużych francuskich przedsiębiorstw, takich jak Total, Veolia, Peugeot, Renault itp. Według statystyk prowadzonych przez francuskie urzędy celne w 2014 r. odnotowano lekką tendencję spadkową odnośnie do wymiany handlowej między Francją i Afryką (zob. tab. 1): spadek o 3,28% wartości importu z Afryki do 26,284 mld euro i nieznaczna tendencja spadkowa $-0,61\%$ we francuskim eksporcie (27,448 mld euro). Nadwyżka handlowa Francji w stosunku do Afryki zmniejszyła się z 441 mld euro w 2013 r. do 164 mld euro w 2014 r.

4. Francuski eksport do krajów Afryki w latach 2013-2014

Obroty w przypadku eksportu z Francji są prawie stałe, z odnotowanym spadkiem w wysokości 0,61% w porównaniu z rokiem 2013 (zob. tab. 1). Algieria pozostaje najważniejszym odbiorcą Francji na kontynencie afrykańskim: 22% francuskiego eksportu do Afryki i wzrost o 4,3%. Głównym produktem eksportowym jest tu zboże, a po nim pojazdy silnikowe. Kolejne miejsca zajmują kraje Maghrebu, Maroko i Tunezja. Francuski eksport do Republiki Południowej Afryki, najważniejszego partnera w Afryce Subsaharyjskiej, w 2014 r. wzrósł o 9%. Jednakże wzrost ten wynika głównie ze znacznie zwiększonego eksportu realizowanego przez przemysł lotniczy (sześć samolotów Airbus A320-200), gdzie wartość wywozu podwoiła się, osiągając 406 mln euro. Poza sektorem lotniczym wielkość eksportu zmniejszyła się o 2,8%. Czwarte miejsce zajmuje Egipt z 17-procentowym wzrostem eksportu z Francji związanym z ożywieniem działalności w tym kraju. Francuski eksport do wybranych krajów Afryki przedstawia tab. 1.

Tabela 1. Francuski eksport do wybranych krajów Afryki w latach 2013-2014 (w mld euro)

Kraj	2013	2014	2014/2013 (w %)
RPA	1,785	1,946	9,08
Algieria	5,901	6,157	4,34
Angola	0,461	0,769	66,92
Wybrzeże Kości Słoniowej	1,024	1,064	3,91
Egipt	1,347	1,577	17,05
Maroko	3,856	3,777	-2,04
Nigeria	1,520	1,510	-0,31
Senegal	0,706	0,729	3,26
Togo	0,397	0,730	83,47
Tunezja	3,702	3,354	-9,41
Afryka	27,61	27,44	-0,61

Źródło: opracowanie własne na podstawie [Données statistiques... 2015].

Zestawienie w tab. 1 wskazuje, że najważniejszym odbiorcą francuskich produktów handlowych w Afryce jest Algieria, która w 2014 r. przyjęła francuskie produkty eksportowe o wartości 6,16 mld euro, czyli w porównaniu z rokiem poprzednim nastąpił wzrost o 4,34%. Artykuły eksportowane przez Francję to przede wszystkim urządzenia mechaniczne i przemysłowe, produkty farmaceutyczne, urządzenia transportowe oraz produkty rolne. RPA, Egipt i Nigeria, trzech najważniejszych odbiorców francuskich produktów na kontynencie afrykańskim, zajmują odpowiednio czwartą, piątą i szóstą pozycję wśród krajów docelowych francuskiego eksportu w Afryce. Francja wyeksportowała tam towary o wartości 1,5 i 9 mld euro. W przypadku tych trzech państw połowę produktów importowanych z Francji stanowiły urządzenia mechaniczne i przemysłowe oraz urządzenia transportowe. Wybrzeże Kości Słoniowej, Togo i Senegal zamykają pierwszą dziesiątkę afrykańskich państw będących odbiorcami francuskiego eksportu o wartości 0,7-1 mld euro. Spośród badanych 10 krajów w 2014 r. francuski eksport miał tendencję wzrostu we wszystkich krajach, z wyjątkiem trzech: dwóch z Afryki Północnej (Tunezja i Maroko) i jednego z Afryki Subsaharyjskiej (Nigeria). Największy wzrost obserwowano w krajach ASS.

5. Francuski import z krajów Afryki w latach 2013-2014

Sytuacja w imporcie wiąże się z obniżką cen produktów pochodzących z ropy naftowej oraz niektórych rud metali (manganu w Gabonie, uranu w Nigrze). Wielkość importu z Angoli (głównie węglowodorów) wzrosła o 70% (zob. tab. 2), rekompensując import o mniejszym znaczeniu z Libii i Gwinei Równikowej (nierafinowana ropa naftowa). Wśród 10 państw afrykańskich wyróżniających się największym eksportem do Francji znajduje się 6 krajów zajmujących się produkcją węglowodorów (Algieria, Nigeria, Libia, Angola, Ghana i Gwinea Równikowa). Dla tych państw nierafinowana ropa naftowa i/lub gaz ziemny stanowią główny produkt handlowy

eksportowany do Francji. Algieria, Nigeria, Tunezja oraz Maroko znajdują się w czołówce afrykańskich państw eksportujących do Francji, których wielkość eksportu oscyluje między 3,6 a 4,4 mld euro w 2014 r. Z kolei wartość eksportu z Libii, Angoli i Egiptu w 2014 r. wahała się w granicach 1-1,8 mld euro.

Tabela 2. Francuski import z wybranych krajów Afryki w latach 2013-2014 (w mld euro)

Kraj	2013	2014	2014/2013 (w %)
RPA	0,808	0,874	8,17
Algieria	4,240	4,390	3,51
Angola	0,923	1,560	69,62
Gwinea Równikowa	1,141	0,748	-34,44
Egipt	1,196	1,035	-13,45
Maroko	3,329	3,622	8,80
Nigeria	3,795	4,115	8,43
Ghana	0,859	0,761	-11,41
Tunezja	3,744	4,049	8,14
Libia	3,217	1,859	-42,20
Kamerun	0,227	0,230	1,37
Niger	0,595	0,390	-34,41
Afryka	27,174	26,284	-3,28

Źródło: jak w tab. 1.

Spośród dawnych kolonii francuskich w Afryce Środkowej i Zachodniej w 2014 r. najczęściej eksportują do Francji takie państwa, jak Wybrzeże Kości Słoniowej (0,63 mld euro), następnie Niger (0,39 mld euro) oraz Kamerun (0,23 mld euro).

Tabela 3. Wymiana handlowa Francji z wybranymi krajami Afryki Subsaharyjskiej w latach 2014-2015 (w mln euro)

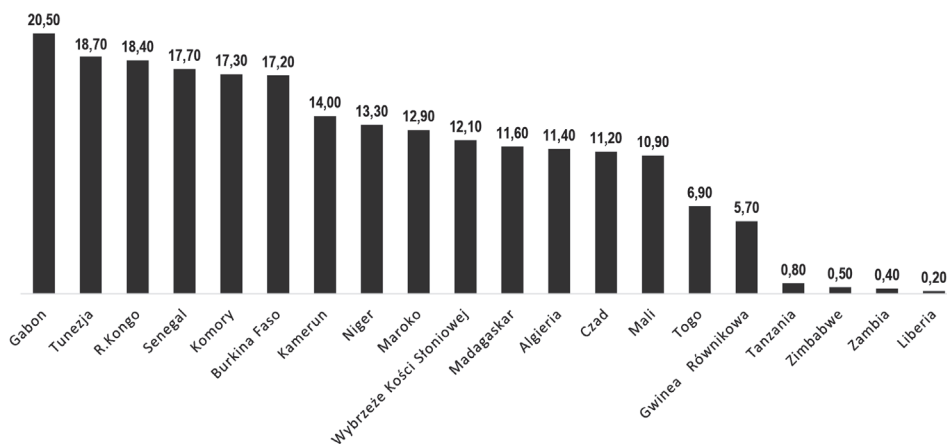
Kraj	Eksport			Import			Σ E+ I	
	2014	2015	w %	2014	2015	w %	2014	2015
Kongo	635	654	3,0	201	88	-56,2	837	742
Kamerun	654	644	-1,5	230	294	27,4	884	938
Gabon	679	539	-20,7	125	172	38,1	804	712
DRKonga	157	243	54,7	12	14	22,0	169	258
Czad	124	130	4,9	5	40	623,7	130	170
Gwinea Równikowa	102	76	-25,6	748	358	-52,2	851	434
Republika Środkowa Afryka	26	44	69,2	3,0	5,9	94,6	29	50
Wyspy Św. Tomasza	0,817	0,706	-13,6	1,8	2,3	24,1	2,6	3,0
Ogółem	2382	2334	-2,0	1328	976	-26,5	3710	3311

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Les données des Douanes françaises, février 2016 Annexe, numéro 1.

Powyższe zestawienie wskazuje, że spośród badanych krajów w 2015 r. największą wartość wymiany handlowej z Francją odnotował Kamerun (938 mln euro), na drugim miejscu uplasowała się Republika Konga (742 mln euro) przed Gabonem (712 mln euro). Natomiast najmniejszą wartość wymiany handlowej z Francją miały Wyspy Świętego Tomasza i Książęca (3 mln euro).

6. Udział Francji w rynkach krajów Afryki w 2014 r.

Analiza udziału Francji w rynkach afrykańskich pozwala stwierdzić, iż spośród 20 krajów, w których Francja ma najbardziej znaczący udział w wymianie handlowej, 12 to były kolonie Afryki Zachodniej i Środkowej. Francja ma największy udział w rynku w Gabonie (20,6%), następnie w Tunezji (18,7%), Republice Konga (18,4%) i Senegalu (17,7%). Natomiast w licznych na kontynencie afrykańskim państwach anglojęzycznych jej obecność handlowa jest symboliczna. W Liberii, Zambii, Zimbabwie lub Tanzanii udział Francji w rynku nie osiąga nawet 1%. Można wysnuć wniosek, iż produktom francuskim niełatwo jest się wybić w państwach afrykańskich, które nie były w przeszłości przez Francję skolonizowane.

Rys. 1. Udział wartości obrotów handlowych Francji w obrotach gospodarki Afryki Subsaharyjskiej w 2014 roku (w %)

Źródło: jak w tab. 3.

7. Założenia do rozważenia polepszenia współpracy między Francją a Afryką

Jeżeli Francja pragnie umocnić swe stosunki handlowe (a w szerszym znaczeniu również polityczne) na kontynencie afrykańskim, należy poważnie się zastanowić, jaką strategię powinna obrać w swych działaniach, nie zapominając o europejskim wymiarze jej zewnętrznych działań gospodarczych. Tymczasem Europa jest w dużej mierze nieobecna w dyskusjach toczących się na ten temat we Francji. Można wysunąć pięć głównych założeń do rozważenia:

1. W pierwszej kolejności należy spojrzeć na kontynent afrykański pod kątem możliwości, jakie oferuje. Francja dzięki kapitałowi, który ma, dzięki *know-how*, którym dysponuje, oraz dzięki eksportowi ma wiele atutów decydujących o jej konkurencyjności na obszarze Afryki odnotowującej stopniową poprawę w zakresie gospodarki. Przedsięwzięcia podejmowane przez Francję powinny być skupione na przekazywaniu *know-how* oraz technologii. Powyższe fakty zaczynają być brane pod uwagę. Jednakże coraz gorzej sprawdza się sposób wykorzystania zaistniałych możliwości, to znaczy zależnych od wielu czynników negocjacji nad układami handlowymi UE w ramach asymetrycznych stosunków gospodarczych. Francja musi zważać na rosnącą rywalizację geopolityczną ze strony Chin i innych uczestników rynkowych, którzy nie stosują takiego podejścia. Należy poszukiwać nowych sposobów zaangażowania państw afrykańskich z uwzględnieniem długoterminowych korzyści i konkretnych potrzeb afrykańskich partnerów.

2. Francja powinna poważnie rozważyć koszty prowadzonej Wspólnej polityki rolnej pod kątem gospodarki, środowiska, a także wizerunku Europy na arenie międzynarodowej. Należy również zastanowić się, w jakim zakresie Wspólna polityka rolna, pochłaniająca dwie piąte europejskiego budżetu, stanowi przeszkodę w zawieraniu przez państwa europejskie układów z krajami afrykańskimi. Wspólna polityka rolna powstała z inicjatywy Francji i właśnie Francja, kierując koalicją państw europejskich, może doprowadzić do jej głębokiej reformy w ramach prowadzonej aktualnie w Brukseli debaty budżetowej.

3. Kwestia legalnej imigracji powinna zostać rozpatrzona pod kątem możliwości, jakie może zaoferować francuskiej gospodarce, stanowiąc jednocześnie część polityki rozwoju dla Afrykanów dążących w sposób indywidualny do poprawy warunków życia. W czerwcu 2011 r. Niemcy przedstawiły nową strategię wobec kontynentu afrykańskiego. Zaproponowano utworzenie w krajach afrykańskich ośrodków szkolenia zawodowego w celu wykształcenia wykwalifikowanej siły roboczej z zamiarem skierowania jej do pracy w Niemczech. Powyższa inicjatywa wydaje się bardzo zaskakująca w przypadku kraju, który prowadził do tej pory restrykcyjną politykę imigracyjną. Właśnie w tym kierunku powinna się rozwijać uzasadniona ekonomicznie polityka, uwzględniająca prawa i indywidualne potrzeby Afrykanów.

4. Interesy prowadzone przez francuskie przedsiębiorstwa i rząd Francji z państwami dostarczającymi ropę naftową i gaz powinny być bardziej przejrzyste i prowadzone zgodnie z prawem, co leży w interesie rozwoju tych krajów, w których występuje problem związany z „przekleństwem zasobów naturalnych”. Zmniejszenie zależności gospodarki francuskiej od zasobów ropy naftowej stanowi imperatyw ekologiczny i geopolityczny, narzucający jednocześnie oparcie się na odpowiedniej dozie realizmu odnośnie do możliwości szybkiego wprowadzenia takich zmian. Konieczne jest również wzmocnienie rozwiązań zapewniających ochronę inwestycji, co pozwoliłoby w dalszej perspektywie podporządkować stosunki handlowe między inwestorami a państwem przyjmującym inwestycje bardziej regułom prawa, a mniej uzgodnieniom politycznym.

5. Pomoc publiczna na rzecz rozwoju niesiona przez Francję powinna być skoncentrowana na najuboższych i najsłabszych krajach afrykańskich, zwłaszcza tam, gdzie obserwuje się poważny kryzys humanitarny (klęska głodu). Polityka rozwoju kapitału ludzkiego, skupiająca się na edukacji i kształceniu, oraz zapewnienie państwom wsparcia technicznego w celu poprawy sposobu rządzenia powinny stanowić podstawę polityki prowadzonej wobec krajów o średnim dochodzie.

8. Zakończenie

Afryka nadal pozostaje na marginesie pod względem gospodarczym, a interesy krótko- i średnioterminowe skłaniają podmioty gospodarcze z Francji do zwrócenia się w stronę rynków krajów uprzemysłowionych lub wschodzących. Jednakże, biorąc pod uwagę jej bogactwa naturalne, stanowi jednocześnie strategiczne wyzwanie. Ponadto prognozy na najbliższe lata wskazują kontynuację utrzymującego się w ostatnich latach wzrostu obrotów handlu zagranicznego Francji z Afryką, a szczególnie w krajach Afryki Subsaharyjskiej (np. w 2015 r. w D.R. Konga nastąpił wzrost ww. obrotów o 52,6%, w Kamerunie o 6,10%, a w Czadzie o 30%). W czasach, gdy mnożą się spory wokół energetyki i kwestii ekologicznych (różnorodność biologiczna, lasy jako pochłaniacze dwutlenku węgla itp.), wydaje się, iż w odniesieniu do długoterminowych korzyści geopolitycznych i ekonomicznych Francja i Europa mogą skorzystać na współpracy z państwami kontynentu afrykańskiego, nawet jeśli stoi to w sprzeczności z aktualnie popularną ideologią liberalną. Polityka aktywnej współpracy jest konieczna, aby móc właściwie zająć się współzależnościami dotyczącymi środowiska i demografii. Perspektywa długoterminowego rozwoju umożliwiłaby pogodzenie przeciwstawnych interesów, zapewniając większą spójność polityce handlowej i polityce współpracy.

Literatura

- Agence Française de Développement, *Projet d'Orientation Stratégique 2007-2011*.
- Banque Mondiale, *Remittance Markets in Africa*, 2012.
- Données des Douanes françaises, 2016, février.
- Données statistiques de la Douanes françaises 2015.
- Douanes, 2010, Banque de France, DG Trésor, Rapport.
- Dreyer I., 2011, *Potential Contours of the World Economy by 2030. Stakes for the European Union*. Mimeo. August 2011. Background paper to the EU-sponsored *European Strategy and Policy Analysis System*.
- Durieux B., 2013, *Quel partenariat économique entre l'Afrique et la France ?*, déjeuner-débat du CIAN CNCCEF, 25 octobre.
- Hugon P., 2009, *L'économie de l'Afrique*, La Découverte, Paris.
- Institut National de la Statistique et des études économiques (27 juin 2014), données en volume, aux prix de l'année précédente chaînés. Gouvernement: programme de stabilité de la France 2014-2017 (23 avril 2014). Commission Européenne: prévisions du 5 mai 2014. OCDE: Perspectives économiques, 6 mai 2014.
- Ressources statistiques: Commission Européenne, FMI, 2012.
- Rohan J., 2011, *La politique africaine de la France*, Rapport d'information n° 324 (2010-2011), fait au nom de la commission des affaires étrangères, déposé le 28 février.
- UNCTAD et UNIDO, 2011, *Le développement économique en Afrique. Rapport 2011: Promouvoir le développement industriel en Afrique dans le nouvel environnement mondial*, New York et Genève.